

BARÁTHI OTTÓ

Ötvenhat év Salgótarján lakóinak szolgálatában
Szakorvos, helytörténész, író és jótevő is egy személyben

Még ma is legalább tíz évet letagadhatna életkorából dr. Peresi Klára, akit 1962-ben a Debreceni Orvostudományi Egyetemen avattak doktorné. A Salgótarjánban körzeti, illetve családorvosként ezrek által nagyra becsült és szeretett, jótékony cselekedeteiről is ismert, kedves és szimpatikus főorvosasszony vendégeként a jó ízléssel berendezett otthonában beszélgettem.

A személyiség kialakulásában a családnak és a környezetnek döntő szerepe van. Kérem, beszéljen származásáról, szüleitől, szellemi örökségéről.

Ősi szittya-hun-palóc nemesi család kései leszármazottja vagyok. Apai ágon Paczali László fia, András 1431-ben Zsigmond magyar király és német-római császártól Milánóban kapott címeres nemesi levelet, mint az uralkodó peres ügyeit intéző prokurátor. Innen a későbbi neve: Peresi, aki a néhai székely ispán, Csáki György fia, Ferenc családjához tartozott. A Zsigmond király parancsára Németországban és Lombardiában több ügyben teljesített szolgálatáért kapott nemesi levélen egy fiait tápláló pelikán látható.

Anyai ági elődünk Huszár néven a Bars megyei Garamszentkeresztről származik, innen terjedt el a család Esztergom, Nógrád és Pest megyében. A vakmerő egykori huszár (innen a családnév) vitézségéért Mátyás királytól kapott címeres nemesi levelet. A címerpajzson fehér lovon ülő, kék ruhás magyar huszár kardjával visszavág az őt üldöző ellenségnek.

A Surányi anyai őszünk az 1400-as évek közepén a Cserhátban – a mai Cserhátsurányban – volt földbirtokos. A nemesi levél hat vármegye iratanyagával együtt Erdély Habsburgok elleni háborújában, Fülek várának ostroma alatt elégett. A földbirtok az évszázadok során elaprózódott, a szertágazó család pedig az 1800-as évek közepére elszegényedett.

Én magam Mátranovák-Bányatelepen születtem. Édesapám a Nógrádi Szénbányák egyik üzemének főaknásza volt, 1958-ban ment rokkantnyugdíjba. Édesanyám feladata a gyermeknevelés volt, háztartásbeliként az otthonunkról gondoskodott. (Egy palóc mondás szerint nem ember az, aki nem tudja eltartani a családját.) Édesapámtól a munka és a sport szeretetét, a teherbíró képességet, az akaratot örököltem. Édesanyámtól – aki megértő anya, egyben a barátnőm is volt, és mindig az önállóságra nevelt – a kíváncsiságot, a segítőkészséget, embertársaim tiszteletét és megbecsülését, a jobbra vágyást, a jó íráskészséget is örököltem. Katolikus neveltetésem, erős Isten-hitem minden nehézségen átsegített, helytállásra bírta.

Emlékeim szerint csodálatos természeti és kulturális szimbiózisban élünk Novák-Bányatelepen, ami más és jóval több volt, mint azt ma gondolná bárki is. A Salgótarjáni Kőszénbánya Rt. 1905-ben megvásárolta a mátranovái bányatelkeket a szénjoggal együtt. 1906-ban megkezdte a bányaművelést és egyben a bányatelep építését, szinte városi életkörülményeket és polgári életmódot biztosítva a rövidesen ezer főre nőtt lakosságnak. Ma már talán hihetetlennek tűnik, hogy egykor virágzó bányatelep működött itt. Csak példaként: 1906-ban villamos centrálé létesült, 1907-ben vízvezeték-hálózat épült, nyomós közutakat, úthálózatot létesítettek. 1908-ban iskola épült, 1909-ben már 40 ágyas kórház működött. 1923-ban központi bányairoda kezdte meg a működését korszerű telefonközponttal. 1924-ben postahivatal nyílt. 1920-tól óvoda, vājár-, bányá- és iparostanonc-képző indult. 1921-ben épült meg a szecessziós stílusú kaszinó épülete színházteremmel, könyvtárral. Itt volt a vasút végállomása, de fejlett volt a bányatelep szolgáltatóipara is; magazin, pékség, tejszernok működött, borbély és cipész is dolgozott itt. A kulturális élet is fejlett volt: 1916-tól fúvószenekar, színjátszó kör, olvasókör létesült. A sportolni vágyókat labdarúgó-, teke- és teniszpálya szolgálta. Az rt. iskolájában magas szintű oktatás folyt, ami megalapozta, hogy később 80, innen elszármazott fiatal végzett főiskolát vagy egyetemet. A bányatelep 1972-től – a bányá bezárását követően – rohamos hanyatlásnak indult. Az itt élő emberek elöregedtek, a fiatalok elvándoroltak, miközben – ki tudja honnan – szociális problémával küzdő új lakók érkeztek.

Felillantáná saját iskolái főbb értékeit, maradandó emlékeit?

Már a bányatelepi általános iskolában is jó tanítóim voltak, szerettem iskolába járni, az alapokat, az írást, olvasást, számtant könnyen sajátítottam el, mindvégig jó tanuló voltam. Ez időkből datálódik a könyv és az olvasás szeretete is. 1950-ig laktunk Mátranovákon, onnan Tiribesre kerültünk, ahol bányai szolgálati lakásban, szintén kulturált környezetben éltünk. Nagybátonyban már csak a nyolcadik osztályt végeztem, ami után felvettek a salgótarjáni Madách Imre Gimnáziumba. Az Ágasvár alatti, tiribesi lakásunktól naponta hat kilométert gyalogoltam a bátonyi vasútállomásra, ahonnan vonattal jártam be Tarjánba, de megérte, mert nagyon megszerettem a gimnáziumot és a tanáraimat is. Különösen vonzott a magyar nyelv és irodalom, de a latin és a történelem is.

Amikor elsősök voltunk, egy időre beszüntették a latin oktatását, beiktatták helyette az ókori történelmet, amit Vinczellér tanár úr tanított. Neki köszönhetően Egyiptom, Mezopotámia, a görögök és a rómaiak történelme is mély nyomot hagyott bennem, de az egyetemes világtörténelmet is megkedveltem. Végül 7 tantárgyból – közte szerencsémre latinból is – érettségiztem. Először irodalomtanárnak és régésznek is készültem, aztán mégis Debrecenbe jelentkeztem az orvosi egyetemre.

Ez hogyan történt, mi vagy ki motiválta az orvosi hivatás iránt?

Egy távoli orvos rokonunk nyomán határoztam el, hogy orvos leszek. Ami motivált, az a mélyen érzett empátia és segítőkészség volt. Harmadikos gimnazista voltam, amikor végleg eldőlt, hogy orvos akarok lenni. A jó érettségim után azonnal felvettek a debreceni egyetemre. Annak, hogy nem Pestre jelentkeztem, az volt az oka, hogy tartottam a pesti életformától. Ugyanis korábban mi már édesanyámmal gyakran fölutaztunk Budapestre vásárolni, időnként ott is laktunk négy-öt napig egy Novákról Budára költözött házaspárnál, akik szállást adtak éjszakára. Napközben pedig jártuk az állatkertet, az Angol Parkot, a templomokat, múzeumokat, a kulturális nevezetességeket. Pesten tanulni és élni mégsem akartam, féltem a főváros forgatagától is. Debrecenben még alig egy hónapja jártunk az egyetemre, amikor – 1956 októberében – kitört a forradalom. Hazautazott mindenki, de én már Salgótarjánba is nehezen jutottam el, ahonnan meg – mivel a vonat nem járt – gyalog indultunk útnak egy ismeretlen nővel a vasút sínpárjai között Bátonyba. Egyszer csak valahonnan ránk lóttak, de a puska golyók melletttem csapódtak a zúzott kövek közé.

Amikor később visszatérhettünk az egyetemre, az eltörölt orosz helyett angolt tanultunk, amit én nem igazán kedveltem, később inkább németül tanultam. Az egyetemen először belgyógyász akartam lenni, de amikor szi-

gorlatoztam, azt ajánlotta a professzor, hogy maradjak benn az egyetemi klinikán, legyek ideggyógyász. Csakhogy én nem akartam ideggyógyász lenni. Hatodévből négy nagy orvosi tárgyból kellett szigorlatozni, úgymint: belgyógyászat, szülészet-nőgyógyászat, gyermekgyógyászat, sebészet. Ez mind három-három hónapos gyakorlat volt, ami után vissza kellett menni az egyetemre, gyakorlati és elméleti vizsgára. Szolnokon voltam gyakorlaton, ahol belgyógyász-orvosi állást ajánlottak, de azt sem vállaltam. Már korábban megígértem a szüleimnek, hogy hazajövök Salgótarjánba.

A diplomám megszerzése után – „népgazdasági érdekből” – két évig a megyei KÖJÁL-nál kellett dolgoznom, majd ezt követően 1964. november 1-jén kerültem a 6-os számú körzetbe, ahová a Rokkantelep és a Vásártér lakói tartoztak. Kezdetben nagyon nehéz volt a dolgom, sok ember kíváncsiságból jött el – gyógyszert felírni, vényomást méretni – leginkább csak azért, hogy megnézzék, milyen orvos az, aki nő. Ehhez képest elég rövid idő alatt elfogadtak, sikerült megtalálnom a helyes hangot pácienseimmel. Akkoriban 5600-an tartoztak a körzetembe, és mivel hat évig nem volt gyermekorvos, a kicsiket is én láttam el. Bölcsődébe, óvodába jártam, üzemekben rendeltem, rengeteget helyettesíttem. Később könnyebb lett a helyzetem, a 70-es években már „csak” 3000 felnőtt ember egészségéért feleltem. Ők zömmel ipari munkások, bányászok, hivatalnokok és adminisztrátorok voltak. A húsz cigány családdal sem volt nagyobb gondom. Felnőtt tagjai rendszeresen dolgoztak, beilleszkedtek a helyi társadalomba. Hogy tiszteltek és meg is kedveltek már ekkor a betegeim, mi sem bizonyítja jobban, mint az, hogy azok, akik a körzetmódosítások során máshová kerültek – száznál is többen – visszakérték magukat hozzám. Emlékszem jó néhány ilyen konkrét esetre.

Főállása mellett másodállásban és mellékfoglalkozásban is dolgozott.

Igen, ezt elsősorban a három orvosi szakvizsgám tette lehetővé. Így több országos és nemzetközi szakmai programban is részt vettem, például 1980–1982 között a KGST szűrési-gondozási modellkísérletben. Öt évig a Nógrád Megyei Pályaválasztási Intézet orvosa voltam, nyolc évig felülvizsgáló főorvosként tevékenykedtem. Tíz éven át – a nyugdíjazásomig – a SOTE Családorvosi Tanszékének megyei oktatóorvosi teendőit is elláttam. Negyedévenként kellett elvégezni a körzet közegészségügyi egységeinek higiénés ellenőrzését. Elsősegélynyújtó tanfolyamokat, légógyakorlatokat vezettem, felvilágosító előadásokat tartottam, elláttam a városi ügyeletet, gyakran a helyettesítéseket. Elmondhatom: egész orvosi pályám alatt a város egészségügyének, az itt lakó emberek egészségének őrzésén és jobbításán fáradoztam.

Mi volt a legnehezebb és mi volt a legszebb a körzeti orvosi munkájában, felnőtt háziorvosi gyógyító tevékenységében?

A kezdetekben – ahogy említettem – volt olyan időszak, amikor rengetegen tartoztak a körzetembe, és amikor elvileg szinte egy perc sem jutott egy betegre. Én azonban akkor sem engedtem el alapos vizsgálat nélkül senkit. Ez volt a legnehezebb. A többi könnyebb, főleg azért, mert hivatásként, szívvel-lélekkel csináltam. Tudtam, fontos a pácienseimnek, hogy meghallgassák őket, hiszen már ettől is megkönnyebbülhetnek. Még akkor is, ha tudják, helyettük senki nem oldhatja meg a munkahelyi vagy a családi problémákat. Ehhez a meghallgatni tudáshoz empátia, emberszeretet és lelkiismeretesség kell. Amikor a napi betegforgalom ötven körülire csökkent, már többet tudtam foglalkozni a páciensekkel. Ez nagyon szép és felemelő időszak volt. A körzeti orvos munkájának értékét az orvos személyisége, jelleme, hivatásszeretete határozza meg. A visszajelzésekből tudom, én ezekből a „tárgyakból” jól vizsgáztam. Egyébként 32 évig voltam körzeti orvos, majd hosszú éveken át hetente kétszer a magánrendelőmben fogadtam betegeimet. Véglegesen csak 2019 januárjában vonultam vissza az orvosi praxisomtól.

Alighogy visszakerült a debreceni egyetemről Salgótarjánba, már gyakorló orvos volt, amikor férjhez ment.

Igen, ez így volt, de a rövid ismeretség után kötött gyermektelen házasságunk az én kezdeményezésésemre válással végződött. Ezek után újra függetlennek és szabadnak éreztem magam, szinte szárnyaltam. Sikeresen lettem az említett szakvizsgákat, pluszmunkákat vállaltam, karitatív tevékenységet végeztem, sokat utaztam és így tovább.

Éppen kérdezni is akartam, mikor, kit, kiket és hogyan támogatott?

Erről is csak akkor beszélek, ha kérdeznak róla, mert nem kérkedem vele. 1993-ban adománnyal segítettem a Bányamúzeumot. 1994-ben szülőhelyem tehetséges fiataljainak megsegítésére „Peresi Alapítvány a Mát-ranovákai Bányász-leszármazottakért” címen hoztam létre egy alapot, amelyből sok diák részesült támogatásban. Az alapítvány célja volt, hogy a jól képzett felsőfokú végzettségű tanulókat visszahozza a megyébe, hogy itt kamatoztassák tudásukat. 1995-ben a körzetemben lévő II. Rákóczi Ferenc Általános Iskola tanulói erkölcsi nevelését támogatandó alapítottam a „Gizella-díjat”. Ezt követően a bátonyterenyei II. János Pál Pápa Katolikus Általános Iskola részére „Hit, remény, szeretet-díj”-at alapítottam, amit a ballagási ünnepségen adunk át.

Helytörténeti, írói munkássága is ismert szakmai körökben.

1999-ben magánkiadásban jelent meg a *Nógrádi szénbányászat rövid története – Mátranovák-Bányatelep* című munkám. 1998-tól tagja vagyok a Magyar Orvosírók és Képzőművészek Körének. Szépirodalmi, történelmi, helytörténeti írásaim a kör által kiadott antológiákban jelennek meg rendszeresen. A kör tagjaival minden évben összejövünk, érdekes, színes rendezvényt is tartva, előadásokkal, felolvasásokkal, bemutatókkal. Ezeken a találkozókön is igyekszem szülőföldem jó hírét kelteni, Nógrád megye és települései értékeit is bemutatni.

Széles körben, nagyon sokan ismerik, szeretik, elismerik a munkáját, több kitüntetésben is részesült.

Az előbbinek jobban örülök, de az utóbbi is fontos. Kitüntetésem közül Nógrád megye Perliczi János-díjára vagyok a legbüszkébb. Tudomásom szerint néhányszor felterjesztettek már Salgótarján Egészségügyéért Díj kitüntetésre is, amit azonban még nem kaptam meg.

Végül: mire büszke leginkább, mire tekint vissza örömmel, és persze, hogyan telnek a napjai, mivel foglalkozik mostanában, Klárika?

Mindarra büszke vagyok, amit elértem. Mindent önerőből. Az egész orvosi pályámra, a végzett lelkiismeretes, alapos, felelősségteljes és eredményes gyógyító és karitatív tevékenységemre, és különösen arra, hogy egy nagyon tartalmas élet van mögöttem. Minden más mellékes volt a pályámon kívül, még a házasságom is. Jó érzés visszagondolnom arra, hogy segíteni tudtam: egyfajta sajátos rehabilitációt is végeztem, amikor ösztöndíjjal támogattam az anyagi segítségre szoruló tehetséges fiatalokat a diploma megszerzésében. Ugyancsak fontosnak tartottam, tartom a honismeretet, a helytörténetet, a magyarság és családom eredetének kutatását, részbeni megírását.

Örömmel tölt el, hogy öt kontinens 75 országában jártam, mindegyikbe felkészülten utazva, és – földrajzi, történelmi, kulturális ismeretekkel is felvértezten – érkezve. Ennél is büszkébb vagyok, hogy sikerült sok-sok helyi értéket megmenteni az enyészettől. Fontos számomra, hogy az utókor, főleg az ott lakók emlékezzenek, hogy elődeink milyen csodákat alkottak. Legyenek erre büszkéek és tanuljanak tőlük kultúrát, lokálpatriotizmust, elkötelezettséget, munkaszeretetet, szorgalmat és igényességet. Napjainkban is sokat olvasok és írok. Időnként színházba megyek, utazom, igyekszem hasznos és tartalmas életet élni, segíteni embertársaimnak, ahogy eddig is tettem. S hogy egyáltalán tehettem, azért hálát adok a jó Istennek.

Köszönöm szépen a beszélgetést.